

Світлана Миколаївна ЛЯШКО,
кандидат історичних наук,
провідний науковий співробітник
Інституту біографічних досліджень НБУВ
(Київ, Україна)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2250-6718>;
Віктор Миколайович ТИМЧЕНКО,
кандидат історичних наук,
молодший науковий співробітник
Інституту біографічних досліджень НБУВ
(Київ, Україна)

ВАЦЛАВ РЖЕВУСЬКИЙ
У ПОШУКАХ ІДЕНТИЧНОСТІ
(за біографічним нарисом В. Петрова-Домонтовича
«Ой поїхав Ревуха та по морю гуляти»)

Віктор Платонович Петров (В. Домонтович; 1894–1969) залишив вагомий інтелектуальний спадок в багатьох галузях українського наукового і культурного життя. У контексті біографіки заслуговують на увагу романізовані біографії й біографічна белетристика письменника В. Петрова-Домонтовича. Життєві стратегії головного героя нарису, Вацлава Ржевуського (1785–1831), цікавлять В. Петрова-Домонтовича як засіб для розгортання певної світоглядної і психологічної колізії навколо пошуків вітчизни і «національної свідомості» та кореспондуються з історіософськими роздумам науковця В. Петрова, для якого світоглядна катастрофа людини кінця XVIII ст. – 1830-х рр. стає перманентним станом епохи й наступних епох.

Ключові слова: В. П. Петров-В. Домонтович, біографіка, художня проза, ідентичність.

Мистецькі твори письменника В. Домонтовича (В. Петрова-Домонтовича) за проблематикою, дослідницькими пошуками, змістовим наповненням, художніми особливостями належать до високої інтелектуальної прози. Окремим складником літературної спадщини В. Петрова-Домонтовича є романізовані біографії П. Куліша, М. Костомарова, М. Вовчка (незавершена), повісті про Ван Гога, Франсуа Війона, Гракха Бабефа, нариси про Вацлава Ржевуського, Саву Чалого

та ін. Біографічну белетристику письменника неодноразово досліджували літературознавці, філософи, історики, біографісти. Але мистецький твір малого жанру «Ой поїхав Ревуха та по морю гуляти», який автор зараховує до біографічного нарису [3, с. 41–60], ще не аналізувався. За жанром, особливостями біографічного письма та іншими ознаками він, без сумніву, належить до сфери біографіки.

Зовнішні і внутрішні суперечності існування особи, особливо на зламі епох, проблема ідентичності залишаються наскрізними у творчості письменника В. Домонтовича і бентежать людину ХХ ст. Віктора Платоновича Петрова — вченого, творця різнопланових наукових дискурсів у царині етнографії, археології, фольклористики, філології, історіософії, мовознавства, літературознавства та ін.

Метою статті є дослідження екзистенційних проблем особистості в межових ситуаціях та їх відтворення в біографічному нарисі В. Петрова-Домонтовича «Ой поїхав Ревуха та по морю гуляти».

Події, що розгортаються на сторінках короткого життєвого нарративу, пов'язані з проблемою відбудови втраченої ідентичності людини кінця XVIII ст. – 1830-х рр. У цьому контексті вона була суголосна поколінню В. П. Петрова (кінець XIX ст. – 1960-ті рр.), що зазнало в Україні відповідних засобів, форм і методів конструювання «радянської ідентичності» (штучна ідентичність). Наголосимо, що воно опинилося в стані «внутрішнього вигнання» та було змушене, за висловом Ю. Шереха, «будувати батьківщину у власних душах» в еміграції [6, с. 299]. Проблема залишається актуальною і хворобливою для частини українців четвертої хвилі еміграції, що розпочалася у 1990-х рр.¹ Частина населення на нині окупованих РФ територіях Криму і Донбасу живе в стані подвійної реальності і, як наслідок, роздвоєної свідомості та продукує їх на майбутнє. У короткому художньому нарисі В. Петрову-Домонтовичу вдалося показати, як катастрофа («Речі Посполитої більше не існує. Ми повинні вірно служити іншим монархам!») стає перманентним станом епохи й епох.

Герой історії життя — Вацлав Северин Ржевуський (Жевуський; 1785–1831), польський поет, письменник, філософ, музикант, художник, визнаний знавець коней, орієнталіст, перекладач з арабської, турецької та європейських мов, дослідник Близького Сходу, який увійшов в історію Польщі, України, Арабського світу. Особа незвичайна, про що свідчить дефініція, різноманітна за напрямками життєвих інтересів і досягнень, вихована на ідеях романтизму, чий роки життя припадають на нові часи.

¹ За даними Інституту демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України, сьогодні трудовими мігрантами є приблизно 2,7 мільйона громадян України (зовнішня міграція).

Ключовими інтенціями твору, на наш погляд, можна вважати слова, які належать батьку Вацлава — Северину Ржевуському: «Речі Посполитої більше не існує. Ми повинні вірно служити іншим монархам!»², та намір Вацлава Ржевуського визначитися із вітчизною та національною свідомістю (частина «Мрія про схід»). У цьому сенсі поняття «свідомість», «національна свідомість» автор розглядає як складники життєдіяльності і світовідчуття особи, що базуються на ставленні до себе, порівнянні себе з іншими, розумінні своїх орієнтирів і практичних дій, детермінованих різними формами ідентичності, зокрема особистісної, колективної (родина, релігія, етнос, нація, держава).

Життєві перипетії Вацлава Ржевуського цікавлять автора як засіб для розгортання певної філософської і психологічної колізії в житті героя, пов'язаної з пошуками особистісної ідентичності та власного коріння. Авторський текст наповнений культурними, географічними, етнічними контрастами, на тлі яких розгортаються інтелектуальні пошуки та здійснюються парадоксальні вчинки людини зламу епох.

Можливим джерелом для біографічних рефлексій В. Домонтовича, як вважає В. О. Окаринський [4], один з вітчизняних дослідників життя і творчості Вацлава Ржевуського, стали твори «Емір Ржевуський» (1884) А. Ролле [8] — польсько-українського історика-аматора, автора старовинних легенд, історичних повістей, присвячених відомим постатям Поділля, й «Невільник знаку» (1937) польського письменника А. Піскора [7]. Нарис життя Вацлава Ржевуського у викладі В. Петрова-Домонтовича не є вичерпним, у ньому не вистачає певних ланок, не всі мотиви вчинків героя підкріплені мовою документів. Дослідники прозових творів В. Петрова-Домонтовича (В. Агеєва, В. Брюховецький, М. Гірняк, С. Павличко, Ю. Шевельов (Ю. Шерех) та інші) зазначають, що творчості письменника притаманне не тільки звернення до апробованих у літературі матеріалів («Приборканий гайдамака», «Самотній мандрівник простує по самотній дорозі», «Аліна й Костомаров» тощо), а й глибинне проникнення у сутність досліджуваних проблем, оригінальне переосмислення й реінтерпретація, введення до тексту авторських смислів у трактуванні різних іпостасей однієї особи. Вибір героя, цікавий сюжет твору, постановка світоглядної проблеми, авторські контексти і конструювання моделей мислення героя — такі риси найчастіше акцентують літературознавці.

Сюжет нарису «Ой поїхав Ревуха та по морю гуляти» незвично починається та завершується, містить певні філософські колізії на-

---

² Події пов'язані із другим поділом Речі Посполитої (1793).

вколо «подорожей» героя в пошуках ідентичності. Кожний твір починається із його назви, як-от: «Ой поїхав Ревуха та по морю гуляти. Біографічний нарис». У читача зазвичай виникає питання: кому присвячений біографічний нарис? Відповідь на це питання дає друга частина — «Шляхи химер»: Вацлаву Северину Ржевуському з родини коронних польських гетьманів Речі Посполитої. Цікаво, що у двох наступних частинах і далі за текстом автор представляє героя твору в третій особі через займенник «він»³, у п'ятій частині («Чудо на морі») «він» перетворюється на «Ревуху». І лише в одинадцятій — «Правітчизна поезії — Україна» наводиться запис, очевидно, із щоденника героя: «Туткі в Савраню немає графів Ревуських», яка дає змогу окреслити всі фрагменти ланцюжка трансформації родинного прізвища — Ревуха (Жевуха)⁴ — Ревуський (Жевуський) — Ржевуський, які ніби плавно перетікають одне в одне, що є однією з особливостей художніх прийомів письменника В. Домонтовича. Відповідь на питання щодо автора і назви твору, із якого походить цитата, також міститься в одинадцятій частині. Назва нарису — це рядок із пісні-баллади Григора Відорта «Подорож Вацлава Ржевуського» про мандрівки Ревухи: «То по Синім, по Червонім, то по Білім і по Чорнім» морям⁵.

Власне, сама назва нарису «Ой поїхав Ревуха та по морю гуляти» багатобарвна і має неоднозначне тлумачення. На сюжетному рівні йдеться про світоглядні й життєві пошуки та колізії графа Вацлава Ржевуського — еміра Золота Борода — отамана Ревухи в безмежному морі життя. Море як шлях у безкрайньому морському просторі є певним символом, у якому народжуються та завершуються людські життя. Тема моря як символу життя розвивається в частині «Чудо на морі» та кореспондується з назвою і головною ідеєю твору. Шукаючи свою мрію, Вацлав Ржевуський опинився в морі (воно не має назви) під час бурі на «суденці», яке «неслося на зустріч вірній смерті». На другий день він відчув, «що загинути або врятуватися залежить

³ «Він» — так незмінно писав про себе у подорожніх нотатках Вацлав Ржевуський. Ю. Шерех називає такий прийом у прозі В. Домонтовича як «паралельні конструкції, з'єднані анафорою і скорени ритмові трійчності, як от: «він романтик...», «він листується...», «він набув...».

⁴ Масмо припущення, що Вацлав Ржевуський був добре обізнаний із родоводом, який веде початок від Петра Ревухи з кошу Петра Сагайдачного. Рід Вацлава Ржевуського належав до його колонізованої гілки.

⁵ Григор Відорт (1764–1834) — співак, торбаніст, придворний музикант В. Ржевуського. Відомий варіант пісні для торбана був записаний М. Лисенком від спадкового торбаніста Франциска Відорта, онука Григора Відорта. У ньому збережено зміст, але конкретний рядок відсутній. Очевидно, В. Петров-Домонтович використав відомий йому інший варіант пісні.

тільки від нього». Він зміг «вгамувати море» та пізнати, «що є спокій у бурях, що є радість бурі»⁶. Природний конфлікт «суденце — море» дає розуміння до можливих шляхів реалізації конфлікту «людина — життя», який цілком залежить від людини і який неможливо знайти у безтурботному спокої, а лише в боротьбі із життєвими викликами («парус — душа»).

Обрані автором нарисів ареали слів і понять у назвах частин — «Романтична любов», «Шляхи химер», «Чудо на морі», «Невільник знаку» та ін. — метафоричні, виконують узагальнювальні функції та відкривають простір для доосмислювання. Вони є своєрідними ключами до загальної семантики тексту, які поєднують елементи наукового і художнього підґрунтя твору. У першій частині нарисів «Романтична любов», як і в інших художніх творах і романізованих біографіях, письменник В. Домонтович дає поштовх вченому В. Петрову в подальшому розвитку його наукових ідей. Йдеться про одну з головних тез праць «Історіософічні етюди» та «Наш час, як він є» (1946) та ін., що з'явилися друком лише через кілька років після публікації біографічного нарисів «Ой поїхав Ревуха та по морю гуляти»:

«Над усім панує епоха. Функція людини за однієї доби одна, а за іншої інша. У зміні діб утрачає вагу сталість особи.

Жаден з нас не має власної біографії, бо його біографія належить відтинкам епох, які круто відрізняються один від одного. <...> Зміну діб сприйнято як особисте переживання. Її усвідомлено на прикладі власної долі. Трагедія останніх поколінь полягає в тому, що вони живуть уривками уявлень різних діб, тоді як вони належать новій, іншій, якої вони ще не уявляють собі» [5, с. 179].

Пошуки морально-етичного характеру і дії головного героя як людини, яка волею долі була позбавлена опори рідної землі, коренів та втратила власну автентичність, прожила кілька життів, мала кілька імен, відповідають філософським роздумам автора «Історіософічних етюдів»: «Кожна людина числить за собою кілька життєписів. Одне ім'я стало явно недостатнім для людини. Тотожність імені більше не відповідає зламам етапів» [5, с. 178].

Наведені цитати свідчать про те, що В. Петров-Домонтович провадив активні пошуки щодо розуміння проблем ідентичності, її еволюції та особливостей. На сьогодні ми маємо досить розвинені наукові погляди гуманітарної науки на ці проблеми, зокрема на види ідентичностей. Як відомо, деякі науковці схильні розглядати природні іден-

⁶ В. Петров-Домонтович використав відому цитату з твору М. Лермонтова «Парус» (1832): «А он, мятежный, просит бури, как будто в бурях есть покой», у якому парус виступає символом людини, його душі, пориву до свободи. За Ю. Лотманом, інтертекстуальні включення зазначаються як «текст у тексті».

тичності (расові, територіальні, етнічні) та штучні (національні, соціальні, релігійні тощо), останні із яких постійно потребують організаційної підтримки. Як і розлога цитата з роботи В. Петрова, так і наші міркування свідчать про те, що все життя героя нарисув. Домонтовича було пов'язане з пошуками графом Вацлавом Ржевуським особистісної ідентичності в контексті другого виду — штучного, вкрай залежного не так від нього, як від інших людей та буремних подій.

Людина, як правило, сприймає своє буття через «структурну цілісність ідеології», котра змінюється відповідно до кожної епохи. Доба романтизму має властиві лише їй ознаки. Вона декларує увагу до людської особистості, опанування дійсності через внутрішнє «Я», зростання ваги культурного підґрунтя самого поняття нації, здатність до творення нових світів, звеличення «життя духу», виявами якого для нашого героя були мистецтво, релігія, музика, філософія. Саме в добу романтизму оформляються феномени людини-мандрівника, людини, покликаної відновити єдність людини і природи (за Ж.-Ж. Руссо — «поворот до природи», «втеча від цивілізації»), людини, для якої ближче культурні, а не політичні ідеї. За способом мислення й поведінки такою особою був Вацлав Северин Ржевуський, який цілком відповідає образу «романтичного» героя: «людина тієї доби», «людина своєї доби», «романтик», людина ірраціональних вчинків і «межових ситуацій», «людина крайнощів», «складна натура, що сполучає цинізм цивілізації й цноту дикунства».

Теза «людини своєї доби» знаходить продовження і констатацію в другій частині — «Шляхи химер», де химерами виявляються дивна фантазія, витвір уяви, наміри, здійснити які неможливо. Цими химерами для героя нарисув. Домонтовича може бути визначення своєї національно-культурної ідентичності (за В. Домонтовичем — «вітчизни» і «національної свідомості»).

Узявши як дороговказ такого виду ідентичності як штучні, оцінимо з цього погляду зміст нарисув. В. Петрова-Домонтовича. «Шляхи химер» Вацлава Ржевуського марковані «сурдутом світської людини» — «бурнусом араба» — «вишиваною сорочкою і свиткою селянина-волиняка» та пролягають із європейського Відня через ісламський світ до подільської Саврани і наприкінці життя залишають польський слід.

Шлях перший: Відень — Аравія; Вацлав Ржевуський — емір Тадж-ель-Фатера, Золота Борода. Герой нарисув. — гетьманський нащадок, представник «золотої молоді», пристрасна натура, «спокусник», «фехтувальник», «їздець» на конях, азартний картяр, «сноб, денді», «фантаст», «людина межових ситуацій», тобто «людина своєї доби». У пошуках правітчизни «він» зрікається від польськості задля

Сходу («Я польський шляхтич, ото ж я природний бедуїн! — казав про себе Ржевуський») і, за настановами Ж.-Ж. Руссо, скидає із себе «ярмо згубної цивілізації». Він занурюється в орієнталістику, опановує арабську, турецьку мови, набуває ґрунтовних знань у «ділянках конярства та арабсько-турецької археології й філософії». На Сході в пустелях Аравії, правітчизни усіх європейських цивілізацій, «він» шукає витоки власної генеалогії.

Шлях другий. Аравія (Сирія, Туреччина, Ірак, Ліван, Аравія) — Подільська Саврань; Золота Борода — отаман Ревуха. Дворічний екзотичний період життя героя наповнений багатьма пригодами («Людина екстравагантних учинків... він завжди й охоче йшов назустріч небезпеці. Грав життям»), пов'язаними з небезпекою (протистояння морю, відвідування Мекки, «хоч це й було заборонено для християн під загрозою смерті», причетність до повстання в Алеппо). «Старався в усьому бути подібним до арабів. Добре знав мову, коней, Коран і його приписи ⁷. Запустив пишну бороду і змінив європейський стрій на арабський», створював поезії, що наслідували арабське віршування, вивчав способи вирощування арабських коней і їх породи, здобув визнання, пошану і звання еміра Тадж-ель-Фагера («Вінчаний славою») та Золотої Бороди.

Шлях третій. Подільська Саврань — участь у Листопадовому повстанні 1830–1831 рр. за незалежність Речі Посполитої; отаман Ревуха — Вацлав Ржевуський? Зупинкою Золотої Бороди на «Шляху химер» став родинний маєток в Саврані ⁸. Спомини про Схід не відпускали Ревуху. Свою місію він бачить у тому, щоб розбуркати у своїх підданих «згаслий дух предків», у бажанні зробити їх «природними», «моральними й щасливими» українськими бедуїнами і таким чином зреалізувати ідеї Ж.-Ж. Руссо про «природну людину». «Дійсність була дужча за уяву». Арабізацію Саврані (піскова пустеля на місті селянських садиб, вирубка садків, оаза, пальми в діжках, «козаки, перебрані як бедуїни», «шовковий арабський бурнус», «пишна борода») змінили нові вітри. За десять років (1820–1830) Ревуха «поволі врос-тав у ґрунт». «Колишній ентузіаст Аравії зробився ентузіастом України. Саврань зробилася центром нового українського руху». У центрі культурного життя опинилися «правітчизняна українська

---

⁷ Зазначимо, що в нарисі мало згадуються ознаки і символи віри — Пророк, Коран і Мекка, які пізнав, відвідав герой.

⁸ За Андрусівським договором 1667 р., володіння Ржевуських опинилися на території Галичини і Поділля (територія сучасних Хмельницької, Тернопільської, Вінницької, Одеської областей), що відійшли до Речі Посполитої. Саврань — нині районний центр Одеської обл. Дашів, який згадується нижче, — нині смт Іллінецького району Вінницької області.

пісня» і поезія. У Саврані було закладено народний хор, засновано музичну капелу торбаністів. Бурнус остаточно замінили вишиванка та селянська свитка. Його рідною мовою («мовою рідного народу») стала українська, а останнім коханням — любов до сільської дівчини Оксани. Серед інших захоплень отамана Ревухи — козацтво. Можливо, автор нарису під «новим українським рухом» мав на увазі українсько-польський контекст українофільства і козакофільства. Історики свідчать про участь отамана Ревухи в підготовці Листопадового повстання 1830–1831 рр. за незалежність Речі Посполитої від російського протекторату [4, с. 193]. Разом зі своїм козацьким загоном отаман пристав до польського повстання, повірив у своє покликання визволителя Польщі й України. У запеклому бою з російською армією біля Дашева 14 травня 1831 р. Ревуха загинув або таємниче зник.

На жаль, доля Вацлава Ржевуського ще раз засвідчує трагічний досвід пошуку особистісної ідентичності за умов створення керованих глобальних систем штучних ідентичностей: держав та їх союзів, політичних партій, громадських об'єднань, релігійних уподобань тощо. У цьому контексті, за В. Домонтовичем, національна ідентичність інтегрує низку понять, до яких входить і «національна свідомість». Свого часу батько героя, коронний гетьман Речі Посполитої, «зрікся вітчизни», залишив у спадок крилату фразу про загибель Речі Посполитої, що була згадана вище. Вона пов'язана з постулатом, за яким корпоративна єдність шляхетського прошарку, прихильність до традицій старої Речі Посполитої ототожнювалася з єдністю польської нації. Формування світогляду Вацлава Ржевуського (дитинство⁹, військова освіта, світське життя, набуття ґрунтовних наукових знань у царині орієнталістики та гіпнології) припало на часи зміни уявлень щодо національної приналежності і служіння батьківщині.

Для Вацлава Ржевуського втрата зв'язку з місцем народження, традиціями, усталеною ієрархією цінностей мали серйозні наслідки (у мистецьких працях В. Петрова-Домонтовича це проблема «безґрунтярства»). Пошуки нової батьківщини, осмислення власного «Я» пов'язані із конструюванням «уявних домівок» в інших культурах. Для відчуття самототожності свого «Я» герой нарису йде шляхом набуття особистісного соціального та психологічного досвіду. Поняття «вітчизна» і «національна свідомість» для нього асоціюються з іншими способами життя, комплексом культурних цінностей, правилами поведінки, що виникають у добу романтизму. У тій моделі, що створює герой протягом життя, центральне місце належить культурі, мові, історії, традиціям.

⁹ Автор нарису помилково зазначає, що у 1793 р. Вацлаву (народився 15.12.1785 р.) було 18 років.

Зміна образів, гра з культурними ідентичностями «невільника знаку» Вацлава Ржевуського (польський шляхтич — арабський емір — український козак) для героя нарису видаються автентичними. «Можливо, тут має значення те, — зазначає В. Агеєва, відома дослідниця прози В. Домонтовича, — що він переходить (згадаємо на противагу комплекс Миколи Гоголя) не в *панівну* культуру, а відтак не зраджує культури колоніальної. Двійництво, множинність масок, для цього ексцентрика й ентузіаста було лише сливе інтертекстуальною грою, що урізноманітнювала життєвий досвід» [1, с. 274].

На наш погляд, зміни (мова, вбрання, побут), які органічно здавалися Вацлаву Ржевуському автентичними, були переважно зовнішніми і не могли змінити власної психофізіології та ціннісних пріоритетів. Віросповідання героя («відбував католицькі пости») є досить надійним засобом національної ідентифікації, належності його до конкретної релігійної і етнічної спільноти. Про це також свідчить завершальний життєвий вибір Вацлава Ржевуського.

Відповіддю на ключовий запит твору — пошуки особистісної ідентичності Вацлавом Ржевуським — є фрагмент бесіди на сходах Свято-Володимирської гірки у Києві двох непересічних в Україні особистостей: професора київського Імператорського університету св. Володимира В. Антоновича (1834–1908) та митрополита Андрея Шептицького (1865–1944), очільника Української греко-католицької церкви. А. Шептицький погоджується зі словами В. Антоновича: «Ви, нібито поляк і я теж наче б то поляк. Повторюю «начебто», бо по суті то ми українці, може й не гірші від тих українців, які зовнішньо, сказати б, і внутрішньо є українцями... <...> Нарід може, під сильним натиском, змінити зверхні ознаки своєї національності, але ніколи не змінить ознак внутрішніх, духових. Можна говорити різними мовами світу, визнавати себе громадянами інших держав, служити різним культурам, але духово змінитися не можна» [2, с. 15–16]. Цей розлогий діалог багатоплановий за філософським змістом й залишає дослідникам і читачам широке поле для роздумів над «химерними» шляхами пошуку особистісної ідентичності Вацлава Ржевуського.

У висновках зазначимо, що в нарисі «Ой поїхав Ревуха та по морю гуляти» В. Петрова-Домонтовича органічно поєднуються біографічний, історичний, літературознавчий, філософський, психологічний, соціокультурний контенти. Постать Вацлава Ржевуського, взята автором В. Петровим-Домонтовичем із польської історії і літератури, гармонійно увійшла у твір. Літературний персонаж — історична особа, має знаний родовід, певні знання про світ, систему цінностей, що визначають його вчинки та формують його індивідуальний досвід на шляхах до набуття особистісної ідентичності. У біографічному на-

ративі присутня документальність. Усі особи, що згадуються в нарисовому творі (Ржевуський Северин, Любомирська Розалія, орієталісти Кляпрот Юлій, Гаммер Йозеф (Пургшталь), Аріда Антін, співачка Каталані Анджеліка, Падура Тимко, Залеський Вацлав та інші), географічні назви та дати реальні. Наявна джерельна база, специфічне подання сюжету (колаж із подій і фактів, відібраних для розкриття головної ідеї твору), поєднання наукового і художнього дискурсів зумовлюють біографічний характер твору.

В. П. Петров у біографічному нарисі, присвяченому Вацлаву Северину Ржевуському (Жевуському), за ідеєю і обраним жанром традиційно поєднав літературу і культуру у єдиний контекст. Світоглядну тему, яку виокремив із біографії історичної особи та інтерпретував автор твору, можна трактувати як усвідомлення індивідом власної присутності в просторі й часі. Процес формування ідентичності людини та людських спільнот не є одночасним актом в історичному процесі. Це низка взаємопов'язаних дій, рішень певної особи щодо викликів, за допомогою яких людина, спираючись на індивідуальний і колективний досвід, формує свої відповідні власні цілі, цінності, переконання. Методологічний синкретизм, притаманний вченому В. Петрову, засвідчує, що автор мистецького твору підійшов до розкриття світоглядної ідеї з науковим інструментарієм, якого потребували залучені джерела, художня специфіка жанру (біографічний нарис). Не останнім чинником була і майстерність письменника В. Домонтовича. У цілому життєва історія Вацлава Ржевуського у викладі В. Петрова-Домонтовича перетворилася в предмет герменевтики. Тема пошуків власної ідентичності особи в історичному часі і просторі — вічна і залишається актуальною в наш час.

1. *Агеева В.* Поетика парадокса : Інтелектуальна проза Віктора Петрова-Домонтовича [Текст] / В. Агеева. – Київ : Факт, 2006. – 432 с. – («Висока полиця»).
2. Дванадцять листів о. Андрея Шептицького до матері [Текст] / упоряд., прим. Григор Меріям-Лужницький. – 2-е вид. – Філадельфія, 1985. – 70 с.
3. *Домонтович В.* Самотній мандрівник простує по самотній дорозі [Текст] : романізовані біографії / В. Домонтович ; передм., упоряд. В. Агеевої. – Київ : Спадщина, 2012. – 380 с.
4. *Окаринський В.* «Емір» Вацлав Ржевуський (Жевуський) (1784–1831) на тлі польсько-українського романтизму (до 180-річчя загибелі) [Текст] / В. Окаринський // Україна–Європа–Світ : міжнародний зб. наук. пр. Серія: Історія, міжнародні відносини. – Тернопіль : Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2011. – Вип. 8. – С. 182–203.
5. *Петров В.* Історіософічні етюди [Текст] / В. П. Петров // Україна модерна. – 2008. – № 2 (13). – С. 177–201.

6. Шерех Ю. МУР і я в МУРі [Текст] : Сторінки зі спогадів : Матеріали до історії української еміграційної літератури / Ю. Шерех // Пороги і запоріжжя. Література. Мистецтво. Ідеології. Т. 2. – Харків : Фоліо, 1998. – С. 296–323.
7. Piskor A. Niewolnik znaku [Tekst] / Aleksander Piskor // Prosto z Mostu: tygodnik literacko-artystyczny / [red. i wyd. S. Piasecki]. – R. 3 (1937). – Nr 15–16. – S. 5–6.
8. Rolle A. J. Emir Rzewuski [Tekst] / A. J. Rolle // Opowiadania. Serya IV. T. I / A. J. Rolle. – Warszawa : nakł. Gebethnera i Wolffa, 1884. – S. 159–253.

REFERENCES

1. Aheieva, V. P. (2006). *Poetyka paradoksa: Intelktualna proza Viktora Petrova-Domontovycha* [The poetry of paradox. The intellectual prose of Viktor Petrov-Domontovych]. Kyiv, Ukraine: Fakt. [In Ukrainian].
2. Meriiam-Luzhnytskyi, H. (Comp). (1985). *Dvanadtsiat lystiv o Andreia Sheptytskoho do materi* [The twelve letters of priest Andrei Sheptytsky to his mother]. Philadelphia, PA. [In Ukrainian].
3. Domontovych, V. (2012). *Samotnii mandrynyk prostuaie po samotnii dorozii: Romanizovani biohrafii* [The lonely traveler is marching up the lonely road: Romantic biographies] (V. Aheieva, Ed.). Kyiv, Ukraine: Spadshchyna. [In Ukrainian].
4. Okarynskyi, V. (2011). “Emir” Vatslav Rzhvuskyi (Zhevuskyi) (1784–1831) na tli polsko-ukrainskoho romantyzmu (do 180-richchia zahybeli) [The “Emir” Wacław Rzewuski (1784–1831) among Polish-Ukrainian romanticism (to 180th anniversary of death)]. *Ukraine–Europe–World*, 8, 182–203. [In Ukrainian].
5. Petrov, V. (2008). Istoriosofichni etyudy [The historiosophic etudes]. *Ukraina Moderna*, 2(13), 177–201. [In Ukrainian].
6. Sherekh, Yu. (1998). MUR i ya v MURi: Storinky zi spohadiv. Materiialy do istoriui ukrainskoi emigratsiinoi literatury [The MUR and I am in the MUR: Pages from memories. Materials on the history of Ukrainian emigration literature]. In Yu. Sherekh. *Porohy i zaporizhzhia. Literatura. Mystetstvo. Ideolohii* (Vol. 2, pp. 296–323). Kharkiv, Ukraine: Folio. [In Ukrainian].
7. Piskor, A. (1937). Niewolnik znaku [The slave of the sign]. *Prosto z Mostu: tygodnik literacko-artystyczny*, 3(15–16), 5–6. [In Polish].
8. Rolle, A. J. (1884). Emir Rzewuski [The Emir Rzewuski]. In *Opowiadania* (Ser. 4, Vol. 1, pp. 159–253). Warszawa, Poland. [In Polish].

Стаття надійшла 29.10.2019 р.

LYASHKO Svetlana, Candidate of Historical Sciences, Leading Research Associate of the Institute of Biographical Research of VNLU (Kyiv, Ukraine);

TYMCHENKO Victor, Candidate of Historical Sciences, Junior Research Associate of the Institute of Biographical Research of VNLU (Kyiv, Ukraine).

Rzhvuskyi in search of identity (according to a biographical essay by V. Petrov-Domontovych “Revukha went for a walk by the sea”).

Viktor Platonovich Petrov (V. Domontovych; 1894–1969) left a significant intellectual heritage in many fields of Ukrainian scientific and cultural life. In the

context of biographic science, the novelized biographies and biographical belles-lettres of V. Petrov-Domontovych, the problems of personal identity and its metamorphosis, especially at the turning point of an epoch, deserve special attention and remain an important issue of many biographical works of the author.

Life metamorphosis of the protagonist serve as the example – from Polish nobleman Waclaw Rzewuski (1785-1831) to Arabian Emir Gold Beard and Cossack chieftain Revukha, which interest V. Petrov-Domontovych as the means of development a certain ideological and psychological collision regarding the search for homeland and the “national consciousness” that coincide with the philosophical reflections of the scientist V. Petrov (“Historiosophic Sketches”).

Using the artistic means, Viktor Petrov-Domontovych succeeds in portraying a person living in turning point of an epoch who broke away from his native soil but struggled for his own authenticity, got through several lives, had several names and was doomed to “build a homeland in own souls”. The search for a new homeland, for understanding of own “self” is connected with the construction of “imaginary homes” in other cultures.

The essay harmonically links biographical, psychological, socio-cultural contents. The agenda, the given sources, particular selection and structure of events and facts depicting the main idea of the composition, combination of scientific and belles discourse, determine the biographic type of the essay.

Key words: V. P. Petrov-V. Domontovych, biography, narrative literature, identity.

ЛЯШКО Светлана Николаевна, кандидат исторических наук, ведущий научный сотрудник Института биографических исследований НБУВ (Киев, Украина);

ТИМЧЕНКО Виктор Николаевич, кандидат исторических наук, младший научный сотрудник Института биографических исследований НБУВ (Киев, Украина).

Вацлав Ржевуский в поисках идентичности (по биографическому очерку В. Петрова-Домонтовича «Ой поїхав Ревуха та по морю гуляти»).

Виктор Платонович Петров (В. Домонтович; 1894–1969) внес весомый интеллектуальный вклад во многие сферы украинской научной и культурной жизни. В контексте биографики заслуживают внимания романизированные биографии и биографическая беллетристика писателя В. Петрова-Домонтовича. Исследования проблем личностной идентичности, ее метаморфоз, особенно на рубеже эпох, остается важным вопросом многих биографических произведений автора.

Примером являются жизненные метаморфозы главного героя очерка — от польского шляхтича Вацлава Ржевуского (1785–1831) до арабского эмира Золотая Борода и казацкого атамана Ревухи. Они интересуют В. Петрова-Домонтовича как средство для разворачивания определенной мировоззренческой и психологической коллизии вокруг поисков отечества и «национального сознания» и корреспондируются с философскими размышлениям ученого В. П. Петрова («Історіософічні етюди»).

В. Петрову-Домонтовичу с помощью художественных средств удалось показать человека на изломе эпох, оторванного от родной почвы, борющегося за свою аутентичность, прожившего несколько жизней, имевшего несколько имен и обреченного «будувати батьківщину у власних душах». Поиски

новой родины, осмысление собственного «Я» связаны с конструированием «уявних домівок» в других культурах.

В очерке органично сочетаются биографический, исторический, литературоведческий, философский, психологический, социокультурный контенты. Проблематикой, источниковой базой, специфическим отбором и структурированием событий и фактов, выбранных для раскрытия главной идеи произведения, сочетанием научного и художественного дискурсов предопределяется биографический характер произведения.

Ключевые слова: В. П. Петров-В. Домонтович, биографика, художественная проза, идентичность.